

De leesscan

INSPIRATIEWIJZER LEESDIDACTIEK

kleuters

In dit document vind je bijkomende reflectievragen bij de pijler 'leesdidactiek' voor kleuters.
In de rechterkolom kan je noteren hoe jouw school (nog) sterker wil inzetten op deze pijler.

Notities voor jouw school

Ik kies voor betekenisvolle of functionele luister- en leesopdrachten met een relevant doel.

De kleuters krijgen een luister- of leesdoel dat op **een natuurlijke manier voortvloeit uit** het lees- en luisteraanbod *,
bv. verhalen gebruiken om thema's te introduceren en hun blik op de wereld te verruimen, informatie opzoeken in een informatief boek, een stappenplan met pictogrammen volgen en uitvoeren, verhalen inzetten om gevoelens in de klas herkenbaar te maken en te bespreken, via een verhaal leren om het perspectief van een ander in te nemen...

* Met de begrippen 'leesaanbod' en 'tekst' verwijzen we naar een breed luister- en leesaanbod van verhalen, informatieve teksten, (prenten)boeken, affiches en folders, brieven, beschrijvende teksten, poëzie, digitale teksten, strips, moppen, stappenplannen, kranten en tijdschriften ...

De kleuters krijgen **authentieke doelen en/of opdrachten** voor lezen en luisteren die voorkomen in de brede (leef)wereld, *bv. koken met behulp van een kookboek, een informatief boek gebruiken om kriebelbeestjes te zoeken, een stappenplan volgen om een bouwwerk te maken, de krant of een tijdschrift lezen in de huishoek, met letters woorden vormen...*

De kleuters vinden het lees- en luistermateriaal en de bijbehorende lees- en luisterdoelen boeiend, *bv. de kleuters zijn actief en betrokken aan de slag. Sommige kleuters gaan ook tijdens niet-geleide activiteiten op verkenning in de lees- en luistermaterialen.*

De informatie uit het luister- en leesaanbod leidt tot **zinvolle gesprekken en/of schrijfmomenten**, *bv. naar aanleiding van een verhaal ervaringen of meningen over aanvaardbaar gedrag in de klas uitwisselen, reclamefolders of kranten onderzoeken om zelf een folder of een klaskrant te ontwerpen/schrijven...*

Ik besteed aandacht aan voorbereidend technisch lezen.

De kleuters worden elke dag bewust gemaakt van geschreven taal (teksten, zinnen, woorden en letters) in hun **thuis-, klas- en schoolomgeving**, *bv. naamkaartjes, verpakkingen, kalenders, letters, boeken, stappenplannen...*

De kleuters worden bewust gemaakt van gelijkenissen en verschillen in het schrift en het klanksysteem tussen **verschillende talen**, *bv. leesrichting, letters en lettervormen, klanken, uitspraak...*

Verdere vragen bij dit item op de volgende bladzijde.

De kleuters worden aangemoedigd om klanken en letters **alzijdig te verkennen en onderzoeken**, bv. *De letter b is de letter van de week. De kleuters luisteren aandachtig naar de klank /b/ en staan stil bij de articulatie. Ze ontdekken de verschillende vormen van de letter b/B in de klas- of schoolomgeving, in een letterdoos of in een tijdschrift. Ze vormen de letter b op verschillende manieren met hun lichaam, met plasticine, met verf, met potlood.*

De kleuters worden dagelijks uitgedaagd om op hun niveau **klanken** te verkennen en hun klankbewustzijn te oefenen, bv. *(muzisch) spelen met klanken tijdens de dag, klanken herkennen en onderscheiden in woorden, woorden analyseren in klanken, klanken synthetiseren tot woorden, klanken weglaten of wisselen in woorden.*

De kleuters worden dagelijks gestimuleerd om op hun niveau **de letters te ontdekken** en hun klank-letterkennis te oefenen, bv. *spelen met lettermaterialen, klanken en letters aan elkaar koppelen, doe alsof-schrijven met lettervormen en letters.*

Er is een **samenhang tussen klankactiviteiten en letteractiviteiten** in de klas, bv. *de klank /s/ horen in een woord wordt nadien gekoppeld aan het motorisch verkennen van de lettervorm s.*

Initiatieven en ontdekkingen van kleuters in verband met (klanken), letters, woorden en geschreven taal van de kleuters worden **gewaardeerd en onder de aandacht gebracht** voor de andere kleuters, bv. *de leerkracht gaat in op spontane reacties over letters of schrijfsels van de kleuters, zoals wanneer een kleuter zelf een letter opmerkt of probeert te schrijven, of opmerkt dat eenzelfde klank /k/ op verschillende manieren geschreven kan worden (Casper en kat).*

Ik besteed aandacht aan verschillende strategieën voor begrijpend luisteren/lezen.

De kleuters krijgen de kans om **voorspellingen** te maken over de inhoud/vorm van de tekst, ze verantwoorden deze voorspellingen, blikken erop terug en sturen bij, bv. *de leerkracht selecteert één of meerdere illustraties in het boek op basis waarvan de kleuters voorspellingen kunnen maken. Ze denken na waarover het boek zal gaan en welk soort boek het is. Tijdens een spannend moment van het verhaal voorspellen de kleuters het vervolg en verduidelijken ze hun voorspelling.*

De kleuters krijgen **visuele ondersteuning** bij de teksten en de leerkracht maakt hen hier attent op, bv. *doordacht selecteren van illustraties om bij stil te staan, inzetten van concrete voorwerpen, foto's en afbeeldingen bij non-fictieteksten, ondersteunen via verbale en non-verbale expressie tijdens het voorlezen, stilstaan bij de structuur van een boodschappenlijstje, aanbieden van visuele ondersteuning tijdens het voorlezen, zoals illustraties tonen tijdens het voorlezen i.p.v. erna.*

De kleuters krijgen de kans om zelf tekstinhouden te **visualiseren**, bv. *een tekening maken bij een gedicht, een mindmap maken over de inhoud van een informatietekst, voorwerpen zoeken/maken voor een verteltafel bij een verhaal, een rollenspel uitvoeren bij een prentenboek, actief meedoen tijdens het voorleesmoment, ingrediënten knippen of plakken op basis van een recept ...*

De kleuters krijgen de kans om **verbindingen** te maken bij de illustraties en de tekst.

Samen met de leerkracht gaan de kleuters op zoek naar expliciete en impliciete **verbanden in de tekst** tussen personages, gebeurtenissen, handelingen, *bv. Waarom reageert het personage zo?*

De **kleuters maken verbindingen** tussen de tekst en de illustraties, *bv. Wat is er hetzelfde, wat is er anders? Wat zie je extra op de prent wat je niet gehoord hebt? Waar verstoopt het personage zich op de prent?*

De kleuters maken verbindingen tussen de tekst en **andere gelezen teksten**, *bv. Weet je nog dat we eergisteren het weetboek lasen over jonge dieren? Zou de hond in ons verhaal een puppy of een volwassen hond zijn? In welk sprookje kwam er nog een wolf voor?*

De kleuters maken verbindingen tussen de tekst en **hun eigen beleavingswereld**, *bv. Heb jij dit ook al gezien / meegemaakt / gehoord? Doet dit je denken aan iets wat we gedaan hebben in de klas? Wie denkt dit ook? Vertel eens.*

De kleuters krijgen de kans om kennis te maken met **kenmerken van verschillende teksttypes en functies van geschreven taal**, *bv. Een stappenplan heeft een bepaalde volgorde, een raadsel moet je oplossen, een boodschappenlijstje lees je om niet te vergeten wat je moet kopen, een sprookje heeft vaak dezelfde structuur (probleem – oplossing, 'er was eens', goede en slechte personages), in een gedicht wordt er gespeeld met taal, woorden, klanken en rijm, naamkaartjes zorgen ervoor dat je weet van wie welk voorwerp is, op een verpakking lees je wat erin zit...*

De kleuters worden gestimuleerd om (voor)gelezen teksten of fragmenten **samen te vatten**. Ze vertellen met eigen woorden de inhoud van de tekst na, *bv. met pictogrammen van vraagwoorden als 'wie', 'wat', 'waar', 'waarom', 'wanneer' en 'hoe'.*

De kleuters worden gestimuleerd om **vragen te stellen** over het (voor)leesaanbod. De leerkracht modelt door zelf hardop vragen te stellen bij de tekst of bij een fragment. De kleuters worden aangemoedigd om zelf vragen te stellen over de inhoud en de vorm van het (voor)leesaanbod. Ze worden uitgenodigd om onduidelijkheden of vragen te verwoorden én die te verhelderen, *bv. leerkracht en kleuter verklaren samen de betekenis van een woord op basis van de afbeelding of de context; de kleuters krijgen tijd en ruimte om zelf vragen verwoorden die opkomen tijdens het luisteren naar een verhaal; de leerkracht en kleuters gaan samen op zoek naar de juiste of diepere betekenis van een gedicht; de leerkracht noteert, vragen en antwoorden van kleuters op het bord...*

Ik geef instructie over waarom en hoe de kleuters lezen/luisteren (metacognitie of sturingsstrategieën).

De kleuters **weten waarom** ze precies luisteren of lezen. De leerkracht verwoordt expliciet het luister- of leesdoel, *bv. Ik wil weten welke wilde dieren gevaarlijk zijn.*

Verdere vragen bij dit item op de volgende bladzijde.

De kleuters zien hoe de leerkracht omgaat met klanken en letters, woorden en teksten. Ze maken kennis met boekentaal. De leerkracht **modelleert** en **doet hardop denkend voor**, bv. *Ik lees de titel: 'De grootste, de gevaarlijkste en andere bijzondere dieren' en zie op de kaft vier gevaarlijke dieren: een olifant, luipaard, leeuw en krokodil . Op basis van de titel en de kaft denk ik dat ik in dit boek een antwoord zal lezen op de vraag welke dieren het gevaarlijkst zijn (voorspellen). // Hoor ik de klank /s/ in sok? Ik zeg de klank /s/ en het woord 'sok' luidop, en vergelijk: ss sok // Op de kaft lees ik de naam van de schrijver en de tekenaar en waarover het boek gaat. Ik lees het boek van voren naar achteren en van links naar rechts en van boven naar onder.*

De kleuters worden aangezet om het eigen luister- of leesgedrag **te sturen**, bv. *Waarop zullen we letten tijdens het herbeluisteren van het verhaal?*

Ik stimuleer interactie bij het lees- en luisteraanbod.

De kleuters en leerkracht praten **vóór het (voor)lezen** over de illustraties, de tekst en het onderwerp, bv. *voorspellingen maken, voorkennis activeren, verbindingen leggen met eigen ervaringen...*

De kleuters en leerkracht gaan **tijdens het (voor)lezen** in interactie over de illustraties, de tekst en het onderwerp zonder de inhoud te veel te onderbreken. Ze denken actief mee na en worden uitgenodigd om voorspellingen te maken, verbanden te expliciteren, tussentijds samen te vatten, het tekstbegrip te bewaken. *bv. de kleuters voorspellen klassikaal het vervolg van het verhaal, ze antwoorden op inhoudelijke vragen over het verhaal, ze tekenen samen met de leerkracht mogelijke oplossingen voor het hoofdpersonage, de jongste kleuters leven zich actief in door korte fragmenten van het verhaal uit te beelden...*

De kleuters en leerkracht gaan in interactie **na het (voor)lezen** over de illustraties, de tekst en het onderwerp, vanuit open en/of authentieke vragen. *bv. ze uiten hun waardering over de aanpak van het hoofdpersonage, ze gaan op zoek naar oorzaken voor het probleem in het verhaal en bedenken alternatieve oplossingen, ze maken verbindingen met de eigen ervaringen...*

De kleuters krijgen steeds kansen om in te gaan op **elkaars inbreng**. Ze worden gestimuleerd om ook met elkaar in interactie te gaan. Zowel stillere als mondigere kleuters krijgen op die manier kansen om actief aan het gesprek deel te nemen, bv. *Ben je het eens? Waarom denk jij iets anders? Heb jij dat ook al eens gezien/meegemaakt? Vertel eens?*

De kleuters en leerkracht gaan **vóór, tijdens en na het (voor)lezen** in interactie over het **leesdoel** en het **leesproces**, bv. *vóór het (voor)lezen: Waarom gaan we dit boek lezen? Wat willen we te weten komen? Hoe gaan we dit boek lezen? Waarop focussen we? Vanuit welk personage volgen we het boek? // tijdens het (voor)lezen: Ik zie jullie lachen. Waarom vinden jullie het grappig? // na het (voor)lezen: Weten we nu wat we wilden weten? Hadden we goede voorspellingen gemaakt? Waarom wel/niet?*

Ik laat de kleuters samenwerken tijdens lees- en luisteropdrachten.

De kleuters **werken regelmatig samen** om de leesopdracht tot een goed einde te brengen, *bv. de kleuters onderzoeken in duo's in verschillende teksttypes (boeken, folders...) hoe de Sint zich verplaatst of hoeveel poten elk kriebelbeestje moet krijgen; ze verdelen de rollen om samen een verteltafel op te bouwen bij een verhaal; ze sorteren de personages die wel of niet in het verhaal voorkwamen na een digitaal verhaal in de luisterhoek...*

De kleuters **vullen elkaar aan** tijdens coöperatieve lees- en luisteropdrachten, *bv. de kleuters krijgen verschillende rollen, taken of teksten, zodat elk groepslid optimaal betrokken wordt vanuit de eigen verantwoordelijkheid.*

Ik stimuleer de leesmotivatie van de kleuters.

De kleuters krijgen inspraak bij de keuze van de teksten en/of het leesdoel (**autonomie**), *bv. de kleuters brengen teksten mee rond een thema, ze kunnen kiezen met welke teksten, woorden of letters ze aan de slag gaan, ze kunnen kiezen tussen verschillende verwerkingsopdrachten, ze werken een klasthema uit rond een boek dat ze samen gekozen hebben in de bibliotheek...*

De leerkracht laat het lees- en luisteraanbod aansluiten bij de individuele **interesses** van de kleuters.

De kleuters en leerkracht lezen geregeld en op verschillende manieren samen: voorlezen, kamishibai, poppenkast, vertelfiguren... Zo wordt een sfeer van **verbondenheid** gecreëerd.

Er zijn niet alleen klassikale (voor)leesmomenten. Ook in de leeshoek en andere speelwerkplekken kunnen kleuters in duo's of kleine groepjes aan de slag gaan rond lees- of lettermaterialen. Die groepjes kunnen homogeen of heterogeen samengesteld worden (**verbondenheid**).

De kleuters krijgen ondersteuning om uitdagende teksten te begrijpen. Dat kan via hardop denkend voordoen (*modelling*) en/of kwaliteitsvolle interactie tijdens één of meerdere leesbeurten. Zo ervaren ze succes (**competentie**).

Ik maak tijd voor leesbevordering.

Verhalen of teksten worden dagelijks **interactief** voorgelezen.*

* Bij het 'interactief voorlezen' krijgen de kinderen een actieve betrokken rol. Voor het lezen, tijdens het lezen en na het lezen krijgen kinderen heel veel ruimte om gesprekken over het verhaal te hebben. Tijdens het voorlezen ga je in interactie over het verhaal door goede vragen te stellen en door de reacties van de kinderen te herhalen en steeds uit te breiden.

De kleuters en leerkracht delen **leesplezier**. De leerkracht spreekt met passie over boeken, teksten, lees- en luistermaterialen. De leerkracht toont zelf enthousiasme tijdens voorleesactiviteiten.

De kleuters en leerkracht **delen leeservaringen** over het lees- en luisteraanbod. Dat betekent dat ze enthousiasme delen, maar ook spreken over moeilijkheden. *bv. ze spreken over wat ze (niet) graag lezen, gaan interactie over leesmoeilijkheden en bedenken oplossingen...*

Verdere vragen bij dit item op de volgende bladzijde.

De kleuters en leerkracht volgen samen de **actualiteit** op voor kinderliteratuur, *bv. door zelf kinderboeken te lezen, te snuisteren in het recente aanbod in de plaatselijke bibliotheek of boekhandel, boekenbeurzen bezoeken, tips op te volgen van organisaties als Iedereen Leest of Canon Cultuurcel en op de hoogte te blijven van het recente aanbod via Facebookgroepen, vaktijdschriften, boekenblogs en literaire prijzen, zoals de Leesjury, de Poëziesterren ...*

De leerkracht zet regelmatig lees- en luistermateriaal **in de kijker**, *bv. nieuwe lees- en luistermaterialen in de verrijkte boekenhoek uitgebreid voorstellen, fragmenten voorlezen uit (nieuwe) leesmaterialen...*

Ik help de kleuters om hun leesvoorkeur te ontdekken.

De leerkracht maakt de kleuters keuzevaardig en **begeleidt** hen in het selecteren van lees- en luistermateriaal, *bv. via pictogrammen het lees- en luisteraanbod structureren, de plaats van leesmaterialen samen bespreken.*

De leerkracht geeft aanvullend **leestips en feedback** aan de kleuters bij de keuze van lees- en luistermaterialen, *bv. Ik zie dat jij altijd kiest voor weetboeken over dinosaurussen. Dit verhaal gaat ook over een dinosaurus. Heb je zin om dit ook eens te lezen? Omdat we in het thema 'wijze weetjes' werken, gaat iedereen naar een weetboek dat hij of zij leuk vindt. Het is Gedichtendag, dus jullie mogen een gedicht kiezen vandaag.*

Er is een duidelijke transfer van lezen over leerdomeinen/activiteiten/schoolmuren heen.

De keuze voor klanken, letters, woorden en teksten, en de bijbehorende activiteiten zijn gekoppeld aan **het thema, project, de leefwereld of de interesses** van de kleuters.

De kleuters oefenen voorbereidend technisch en begrijpend luisteren/lezen in gevarieerde activiteiten gelinkt aan **verschillende domeinen**, *bv. tijdens een bewegingsactiviteit een letterspel spelen, bij een waarneming informatie uit een non-fictieboek halen, tijdens muzische vorming een klankverhaal vanuit een tekst maken, tijdens een STEM-activiteit een stappenplan lezen...*

De kleuters worden door de luister- en leesactiviteiten gemotiveerd om **in de klas (of zelfs thuis) verder te luisteren of lezen** en aandacht te hebben voor letters en klanken in hun omgeving.

Kleuters en hun ouders worden gestimuleerd om **thuis en tijdens vakanties** te lezen, *bv. via een leesbingo, een verteltas...*

Ze oriënteren zich op het lees- en luistermateriaal. Ze krijgen kansen om hun **voorkennis** te activeren bij de inhoud en de vorm van het lees- en luistermateriaal. Ze denken na over het **leesdoel** en krijgen ruimte om de tekst kritisch te **beoordelen**, *bv. na een brainstorm over het thema 'wilde dieren' willen de kleuters weten welke dieren het gevaarlijkst zijn voor de mens en waarom, tijdens en na het lezen wordt besproken of de tekst aan het leesdoel en de verwachtingen beantwoordt.*

Ik zorg voor een stapsgewijze opbouw in het luister- en leesonderwijs.

De kleuters krijgen de kans om klankbewustzijn en letterkennis te oefenen met **steeds complexer wordende klanken, letters en woorden**. Er wordt bewust nagedacht over welke klanken, letters en woorden wanneer aan bod komen, met aandacht voor klinkers en medeklinkers, korte en lange klanken en andere klanken zoals de tweetekenklanken en tweeklanken, *bv. De klank /s/ is gemakkelijker te onderscheiden in een woord dan de klank /b/.*

De instructie en de **complexiteit van de opdrachten** worden stapsgewijs opgebouwd om tekstbegrip steeds verder te verdiepen, *bv. een verhaal wordt binnen één thema herhaaldelijk voorgelezen met steeds complexer wordende vragen en opdrachten, over thema's heen wordt de lees- en luisterfocus steeds uitdagender, binnen één thema worden steeds complexere teksttypes ingezet om het thema te benaderen.*

Er is voldoende aandacht voor **herhaling** van teksttypes, activiteiten en opdrachten zodat de kleuters voldoende kansen krijgen om vaardigheden te versterken, *bv. herhaald voorlezen, klanken en letters herhalen, lees-, luister- en schrijfactiviteiten herhalen.*

De kleuters worden uitgedaagd om **steeds zelfstandiger** met klanken, letters, woorden, zinnen en teksten om te gaan. De ondersteuning en begeleiding van de leerkracht worden stapsgewijs gewijzigd: *ik doe het voor (modellen, hardop denken), wij doen het samen, jullie doen het samen en jij doet het zelf.*

De kleuters zetten lees- en luisterstrategieën in bij een lees- en luisteraanbod van **verschillende moeilijkheidsgraad** en uiteenlopende genres. Binnen een thema en over thema's heen worden steeds complexere teksten aangeboden, *bv. van eenvoudige tot complexe prentenboeken, sprookjes, mopjes...*

De kleuters worden ondersteund om **zelf keuzes te maken** in functie van hun luister- en leesdoel. Op die manier besteedt de leerkracht aandacht aan hun zelfsturing (executieve functies), *bv. boeken doorbladeren in functie van het leesdoel, een informatief boek kiezen om iets te weten te komen...*

Ik zorg voor differentiatie in het luister- en leesonderwijs.

De kleuters die **moeite hebben met voorbereidend technisch lezen** krijgen extra instructie of ondersteuning door middel van preteaching of door aangepaste activiteiten/materialen met hetzelfde leerdoel, *bv. In preteaching worden enkele kleuters in een klein groepje georiënteerd op klanken, letters en woorden. Op die manier krijgen ze een voorsprong op de instructie. // Tijdens remediëringmomenten wordt er extra intensief geoefend op klanken en letters, lezen en schrijven, met aandacht voor gerelateerde luister- en leesvoorwaarden zoals focus en concentratie.*

Verdere vragen bij dit item op de volgende bladzijde.

De kleuters die **moeite hebben met luister- en/of leesbegrip** krijgen extra instructie of ondersteuning door middel van preteaching of door aangepaste activiteiten/materialen met hetzelfde leerdoel, bv. *Tijdens het voorlezen zet de leerkracht (extra) visuele ondersteuning, expressie, klaspop of multimedia in om het tekstbegrip te ondersteunen en de betrokkenheid vast te houden. // De leerkracht laat uitdagende woorden en fragmenten niet achterwege, maar geeft extra taalsteun door woorden uit te leggen of andere talen in te zetten. // In de luister- of de computerhoek kunnen de kleuters de tekst nog eens rustig beluisteren/bekijken. // De leerkracht leest een (aangepaste) tekst met een klein groepje. Zolang het nodig is, modelleert de leerkracht lees- en luisterstrategieën voor kleuters die er zelfstandig nog niet toe komen. // In preteaching worden enkele kleuters in een klein groepje georiënteerd op de tekst om de noodzakelijke woordenschat en achtergrondkennis/ervaringen te activeren.*

De kleuters die een **voorsprong** hebben op lees- en luisteronderwijs worden op hun niveau uitgedaagd via complexere klanken, letters, woorden en teksten, of uitdagendere lees- en luisteropdrachten, bv. *De kleuters moeten niet enkel de klank herkennen in een woord, maar ook de plaats van de klanken in een woord bepalen. // De kleuters zoeken gekende letters in een tijdschrift. // De kleuters worden aangemoedigd om met de gekende letters woorden te vormen. // De kleuters modelleren voor andere kleuters zoals het boek navertellen, de titel lezen, leesstrategieën modelleren...*